

Józef Lepiarczyk

"Zprávy památkové péče", przegląd za lata 1947-8

Ochrona Zabytków 2/1 (5), 65-67

1949

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

nymi dla zachowania wartości całego założenia architektonicznego“.

5) „Poszukiwanie form architektonicznych, cech, które składają się na artystyczne tradycje danego miasta. W jednym wypadku będzie to poszukiwanie sposobu najwłaściwszego włączenia cennych starych obiektów w nowe założenie architektoniczne, w drugim— określenie specyficznych dla danego miasta form architektonicznych w założeniach nowych, oddalonych od skupień obiektów zabytkowych oraz znalezienie w nich niezawodnego współdziałania plastycznego“.

6) „Odszukanie znaczenia kompozycyjnego utworzonej w ciągu wieków sylwety miasta. Na skutek zniszczenia szeregu pomników historycznych sylweta wielu miast utraciła swój charakter. Dlatego w tych miastach należy postawić postulat już to odbudowania utraconych elementów sylwety, już to postawienia nowych wysokich obiektów (np. pomnikowych) przypominających utracone“.

7) „Właściwe zużytkowanie barwy. W każdym historycznym stadium rozwoju plastycznego znaczniejszych miast zagadnienia pokrycia barwą poszczególnych obiektów, znajdowało specyficzne, związane organicznie z podłożem, rozwiązanie. Ta cecha tradycyjalna architektury rosyjskiej winna być wskrzeszona i winna znaleźć godne kontynuowanie przez twórczość współczesną“.

8) „Pośpieszne przeprowadzenie prac nad odbudową i rekonstrukcją oraz należyte wykorzystanie tradycji budowy miast rosyjskich, wymaga wszechstronnego poznania ich historii i oznaczenia ich cech narodowych“. — „Uruchomienie prac z dziedziny historii budowy miast rosyjskich będzie ogromną pomocą w dziele odbudowy miast. Pomoże ono przeniknąć w planowaniu miast tajemnice mistrzów, będzie podstawą jasnego sprecyzowania przez nich używanych zasad, architektoniczno-urbanistycznych, które to zasady mogą być wykorzystane do bieżącej odbudowy“.

9) „W założeniach naszych prac urbanistycznych winna być postawiona zasada łączności organicznej starego z nowym, w miejsce dawnego przeciwstawienia starego — nowemu.“

Miasto szczególnie bogate w pomniki sztuki (jak Nowogród, Smoleńsk, Włodzimierz, Psków), lub miasto, które uchroniło układ planu historycznego (jak Kalinin, Woroneż, Kostroma) winno rozwijać najlepsze cechy swej architektury opierając je na współczesnych założeniach“.

10) „Miasto, które dotychczas nie zdołało znaleźć swego oblicza i własnego wyrazu winno odnaleźć swą indywidualność. Jest wiele przykładów w przeszłości, które mogą służyć jako przykład zapoczątkowania rozwiązania tego zagadnienia“.

„Wymagania powyższe są skierowane do wszystkich architektów pracujących nad odbudową miast. W tych żądaniach wyrażone są idee radzieckiego demokracji, patriotyzmu i wiary w wielkość kultury rosyjskiej, narodowej w formie i socjalistycznej w treści, które okażą się dźwigającą siłą sztuki radzieckiej“.

Na terenie Polski tą drogą, poprzez studium historii budownictwa, historii osiedli i miast, studium rozwoju ich układu, wprowadzał pokolenie młodych architektów prof. O. Sosnowski, twórca Zakładu Architektury Polskiej i Historii Sztuki Politechniki Warszawskiej. Przeszłość tej architektury wyczarował drugi wychowawca współczesnego pokolenia architektów w szkicach i słowie *Nowoski*.

Jest to dążenie do nawiązania porwanych w w. XIX nici tradycji, dążenie do czerpania ze „Skarbnicy architektury“ historycznej, czerpania myśli i doświadczenia.

Zbigniew Wzorek

„ZPRAVY PAMÁTKOVÉ PÉČE“ PRZEGLĄD ZA LATA 1947—8

W r. 1947 wznowione zostało po przewzię okupacyjnej czeskie czasopismo konserwatorskie pt. Zprávy památkové péče“ (rocznik VII), które redaguje doc. dr inż. Václav Mencl (Praha IV, Toskánský palác, ministerstvo školství a osvety).

Nowe zadania, przed którymi stanęło konserwatorstwo czeskie po wojnie, omawia inż. Stanislav Sochor („Nove úkoly“ 1947, VII, z. 1, s. 1—6) na wstępie do pierwszego zeszytu. Szczególną uwagę skupia na naczelnym bodaj zagadnieniu,

jakim jest zapewnienie należytej ochrony przejętym przez państwo zamkom, pałacom i parkom wraz z ich wyposażeniem artystycznym. Drugim wielkim zadaniem to odbudowa obiektów zniszczonych wojną i restauracja zabytków zaniedbanych za okupacji. Autor podkreśla rolę i znaczenie popularyzacji idei ochrony zabytków wśród społeczeństwa.

Z zakresu dziejów teorii konserwatorstwa „Zprávy” przynoszą obszerną pracę inż. Dobroslavy Menclovéj o restauracji zamku Karlštejn przeprowadzonej w latach 1887—1892 (wnętrze do 1903) według projektu Fr. Schmidta przez Józefa Mockera, który stopniowo coraz bardziej szedł w kierunku puryzmu. Niezwykle interesującą historię przemian zamku i poglądów na jego konserwację kreśli autorka po obszernym przeglądzie rozwoju kierunków konserwatorskich w XIX wieku. („Restaurace Hráde Karlštejna”, 1947, Z. 4—6, s. 73—121).

„Zprávy” przynoszą dużo materiału do romanizmu czeskiego. I tak Rudolf Hlubinka zajmuje się dokładnie romańskimi domami mieszkalnymi na Starym Mieście w Pradze, gdzie stwierdzono ich dotąd ponad 40 z XII i XIII w., rozróżniając na podstawie planu 7 typów (Románské domy na Starém Městě Pražském, 1947, VII, nr 2—3, s. 25—46). Dr. Václav Mencl omawia romańską bazylikę św. Wacława z XI w. w Starej Bolesławie, wykazując na podstawie analizy formalnej kapiteli jej krypty związki z Dijon (S. Benigne) i Poitiers (S. Hilaire. „Zbytky nájstaršího kostela (Staré Boleslavi”, 1947, VII z. 2—3, s. 47—49).

František Stehlik przedstawia wyniki ostatnich odkryć i prac wykopaliskowych około wielkiego kompleksu klasztoru i kościoła romańskiego św. Jana Chrzciciela na Ostrově K. Davle, zał. 999, odbudowanego 1137 i zgotycyzowanego w 2-jej połowie XIII w., zburzonego 1420. („Klašter sv. Jana Křtitele na Ostrově u Davle”, 1947, VII z. 4—6, s. 126—142).

Zagadnienia urbanistyczne traktują „Zprávy” pod kątem widzenia historyczno-opisowym. Dr. Václav Mencl podaje w artykule pt. „Výtvarný vyvoj českých měst” (1948, VIII, z. 2, s. 25—42) ogólną charakterystykę rozwoju czeskich miast,

podkreślając rolę gotyku a zwłaszcza baroku, który wycisnął zasadnicze piętno na ich wyglądzie i ukształtowaniu. Plan, historię i zabytki kościelne Nowego Miasta w Pradze, założonego w r. 1548 przez Karola IV, omawia w sześćsetną rocznicę Eva Šamánková w artykule pt. „Nove Město pražské” (1948, VIII, z. 3—4, s. 49—65). Architekturę miejską i obronną Nowego Miasta Praskiego i Wyszehradu omawia Rudolf Hlubinka („Středověké domy a opevnení Nového Města a Vyšehradu”, 1948, XIV, 2—3, s. 63—82). Vlasta Dvoráková i Jíří Hilmera referują odsłonięte przez inż. D. Menclovou ruiny zburzonego w r. 1457 gotyckiego zamku i podgrodzia pod Přibenicemi”. (Rožmberský latrán pod Přibenicemi”, 1947, VII, z. 4—6, s. 121—126).

Z zakresu przemysłu artystycznego znajdujemy w „Zprávách” artykuł K. Reichertovej o średniowiecznej ceramice czeskiej („K vývoji středověké keramiky v Čechách, 1948, VIII, z. 3—4, s. 82—90), będący próbą chronologicznego i typologicznego uporządkowania materiału, znalezionego w zamkach i grodach.

Wiele miejsca przeznaczają „Zprávy” — podobnie jak przed wojną — zabytkom prehistorycznym. Miloš Šolle zapoznaje nas z ostatnimi wynikami badań nad słowiańską techniką budowy grodów, zwłaszcza grodu w Budeč, jednego z najstarszych i najciekawszych w Czechach. (Nové poznatky o slovanské hradištní technice”, 1947, VII, z. 1, s. 6—15). Stan i potrzeby badań nad staroczeskimi grodziskami przedstawia dr Rudolf Turek („Dnešní stav a potreby výzkumu staročeských hradišt”, 1948 VIII, z. 1, s. 7—8).

Przegląd czeskich badań archeologicznych za lata 1939—1945 w zakresie paleolitu podaje František Prošek (1947, VII, z. 1, s. 17—18), a odkrycia w zakresie neolitu zestawia Antoni Knor (1948, VIII, z. 2, s. 142—146). Dr. Ivan Borkovský omawia odsłonięty ostatnio najstarszy drewniany dom czeski, o konstrukcji zrębowej, pochodzący z czasów pierwszych Przemysłidów w Levým Hradcu („Pudorys domu z doby prvňích Premyslovců na Levém Hradcu”, 1947, VII, z. 2—3, s. 50—58).

W kronice znajdujemy kilka informacji

o restauracji i odkryciach zabytków romańszczyzny (Měřín, odczyszczenie portalu z poł. XII w.; 1949, z. 1, s. 15—16); Novosedly, odsłonięcie murów romańskich w kościele paraf. (1947, z. 1, s. 16); Deblin, odsłonięcie założenia bazylikowego z XIII w. w kościele paraf. (1947, z. 1, s. 16—17); Zbraslavice, odsłonięcie romańskich murów nawy kośc. paraf. (1947, z. 1, s. 21).

Z zakresu kroniki i wiadomości z zagranicy Eva Šamanková pisze o odbudowie Warszawy (1948, VIII, z. 1, s. 8—14), D. Menclová o osiemsetleciu Moskwy (1948 VIII, z. 1, s. 14—18), o wizycie architektów i konserwatorów sowieckich w Czechosłowacji (1947, VII, z. 1, s. 18—19), E. Šamanková o rekonstrukcji katedry w Rouen (1947, z. 2, s. 48), Dr. M. Šolle o organizacji ochrony zabytków i stanie muzealnictwa archeologicznego we Włoszech (1948, VIII, z. 2, s. 46—47), Dr. A. Böhm o angielskiej ochronie zabytków prehistorycznych (1947, VII, z. 2—3, s. 6). W kronice znajdujemy nadto recenzję wystawy „Zamek praski w dobie renesansu i baroku“ (1947, VII, z. 2—3, s. 59), drobne wiadomości z zakładów historii sztuki, muzeów, galerii, zestawienia subwencji ministerstwa szkolnictwa i oświaty na konserwację b. licznych zabytków i na muzea. Brak jak dotąd artykułów z dziedziny konserwacji zabytków ruchomych i polichromii, muzealnictwa, zabezpieczenia znacjonalizowanych zamków i pałaców, odbudowy miast i zniszczonych zabytków. Natomiast obszerny dział recenzji przynosi dokładne wiadomości z zakresu bieżących wydawnictw historii sztuki czeskiej oraz m. in. także polskiej księgi pamiątkowej ku czci św. Wojciecha (1947), gdzie znajdują się prace Hensla, Zachwatowicza, Detloffa i Powidzkiego o katedrze gnieźnień-

skiej. Do kilku numerów dołączono wykazy nominacji konserwatorów okręgowych oraz obszerne przeglądy ustawodawstwa w związku z ochroną zabytków, przy czym ważniejsze rozporządzenia podane są w całości lub obszernych fragmentach.

Józef Lepiarczyk.

BIBLIOGRAFIA

- (Uzupełnienie do artykułu *B. Marconiego* w nr 2 roku 1948 „Ochrony Zabytków“ pt.: Estetyka i etyka w konserwacji)
- The Listener, London, 20. I. 1937.
- Mouseion, Paris, I. 1937.
- Technische Mitteilungen für Malerei, München, 25. IV. 1937.
- The Studio, London, Nr 637, XII. 1947.
- Koot Ton „Rembrandt's Nachtwacht in nieuwen luister“, Meulenhoff, Amsterdam, 1947.
- A. van Schendel en H. H. Mertens „De restauraties van Rembrandt's Nachtwacht“. Oud-Holland, I. II. 1947.
- Ph. Henty „Science and Picture-Cleaning“ The Illustrated London News Nr 5659—5660, 1947 r.
- G. L. Stout „Treatment of blemished Paintings“ Technical Studies in the Field of the Fine Arts, Harvard University, Vol. X, Nr 2, 1941.
- H. Aulmann „Die Ausstellung „Cleaned Pictures“ in der National Gallery in London“. Sonntagsblatt der Basler Nachrichten, nr 18, 2. V. 1948.
- G. Schmidt „Gereinigte Gemälde. Zur Ausstellung der National Gallery in London“. National-Zeitung, 29—30. IV. 1948.
- Paul B. Coxemans „The Recent cleaning of Rubens „Chapeau de Paillé, The Burlington Magazin, Sept. 1948. — (Wydane po ukazaniu się artykułu B. Marconiego: P. Coxemans zajmuje podobne stanowisko jak autor polski — Przyp. Red.).

RÉSUMÉS FRANÇAIS

INFLUENCE DE LA CONSERVATION DES MONUMENTS SUR L'HISTOIRE DE L'ART.

L'une des bases de l'histoire de l'art, considérée comme discipline scientifique à part, est la conservation des monuments. Celle-ci est en fait un travail de

découverte: elle parvient souvent à mettre à jour le véritable caractère du monument caché sous de nombreuses couches. Voici pourquoi la conservation des monuments n'est point seulement une discipline technique, mais bien une science appartenant aux humanités. Le conser-